

Filistin Sorunu Özelinde Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası

European Middle East Policy In The Context Of The Palestine Conflict

Ali AYATA*

Başvuru Tarihi: 19.04.2024

Kabul Tarihi: 13.05.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Özet

Filistin- İsrail sorunun çözümü için uluslararası toplum ve özellikle Avrupa Birliği (AB), Filistin'e ekonomik yardım sağlamak, barış görüşmelerine aracılık etmek ve çözüm sürecine destek vermek gibi çeşitli diplomatik faaliyetler yürütmektedir. AB açısından Filistin-İsrail meselesinin hem kendi iç güvenliği ve istikrarı hem de komşu bölgelerin güvenlik ve istikrarı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla Filistin-İsrail meselesi AB'de büyük ilgi gören önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çalışma, AB'nin Filistin-İsrail meselesine yönelik dış politika yaklaşımını ve meseleyi çözmek için kullandığı araçları incelemektedir. AB'nin Filistin politikası, Filistin- İsrail çatışması üzerine odaklanarak, bölgenin istikrarını ve güvenliğini etkileyen önemli bir dış politika meselesi olmuştur. Bu bağlamda, AB'nin Filistin politikası, Filistin- İsrail çatışmasının barışçıl bir çözümünü teşvik etmeyi, Filistin halkının haklarını korumayı ve bölgedeki ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB, AB Komşuluk Politikaları, Filistin, İsrail

Abstract

For the solution of the Palestine-Israel problem, the international community, and especially the European Union (EU), carries out various diplomatic activities such as providing economic aid to Palestine, mediating peace negotiations and supporting the solution process. For the EU, the Palestine-Israel issue has significant effects on both its own internal security and stability and the security and stability of neighboring regions. Therefore, the Palestine-Israel issue has become an important issue that attracts great attention in the EU. This study examines the EU's foreign policy approach towards the Palestine-Israel issue and the tools it uses to resolve the issue. The EU's Palestine policy, focusing on the Palestinian-Israeli conflict, has been an important foreign policy issue affecting the stability and security of the region. In this context, the EU's Palestine policy aims to promote a peaceful resolution of the Palestinian-Israeli conflict, protect the rights of the Palestinian people and support economic development in the region.

* Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, aayata@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6469-6866.

Keywords: EU, EU Neighborhood Policies, Palestine, Israel

Giriş

Avrupa Birliği 2. Dünya Savaşı sonrasında 1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olarak kurulmuş ve 1957 Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğuna dönüşmüştür. 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile Avrupa Birliği adını almıştır. Ekonomik bir organizasyon olarak başlayan süreç zaman içerisinde siyasi bir birliğe dönüşür. AB, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla çeşitli diplomatik, sivil ve askeri araçları kullanabilmektedir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde bu hedefe ulaşmak için çeşitli misyonlar düzenlemektedir. İnsan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü teşvik etmek amacıyla çeşitli ülkelerle diyalog kurmakta ve projeleri desteklemektedir. Bunların yanında dünya genelinde kalkınma projeleri aracılığıyla ekonomik ve sosyal kalkınmayı desteklemektedir. Ticaret anlaşmaları ve ekonomik işbirliği ile de dünya genelinde ekonomik ilişkilerini güçlendirmektedir. Bu, hem AB'nin hem de diğer ülkelerin ekonomik refahını artırmayı amaçlamaktadır (Embel, 2014, s. 3-4).

AB'nin dış politikası dinamik bir alan olup zaman içinde değişebilir. Özellikle uluslararası olaylar, krizler ve değişen koşullar, AB'nin dış politikasını etkileyebilmekte ve şekillendirebilmektedir. AB, dış politikasını üye ülkelerin onayıyla ortak bir dış politika oluşturarak ticaret, güvenlik, çevre, insan hakları, kriz yönetimi ve uluslararası ilişkiler gibi konularda ortak bir tutum ve eylemlerle yürütmektedir. AB'nin dış politikası, kendi sınırları dışındaki ülkeler ve bölgelerle olan ilişkilerini düzenlerken, ekonomik işbirliği, insan hakları savunuculuğu, demokrasi teşviki, çevrenin korunması gibi konularda da etkin bir rol oynar. Bu politika çerçevesinde AB, çok taraflı organizasyonlarla işbirliği yapar, diplomatik müzakereler yürütür ve çeşitli uluslararası krizlere müdahalede bulunabilir. AB'nin komşu ülkelerle olan dış politikası, genellikle “komşuluk politikası” olarak adlandırılır ve AB'nin doğrudan sınırlarında bulunan ülkelerle ilişkilerini düzenlemeyi amaçlar (Embel, 2014, s. 5). AB'nin komşuluk politikası, karşılıklı çıkarlara dayalı işbirliği ve istikrarı teşvik etmeyi, demokrasiyi, insan haklarını, ekonomik gelişmeyi ve güvenliği desteklemeyi hedefler.

Ortadoğu bölgesi, tarihsel ve siyasi açıdan karmaşık bir bölgedir. Bu bölgede birçok farklı etnik, dini ve siyasi grup bulunmaktadır. Bu gruplar arasında yaşanan çatışmalar ve çeşitli sorunlar bölgenin istikrarını etkilemektedir. Filistin-İsrail meselesi, Ortadoğu bölgesindeki en önemli sorunlardan biridir. Bu sorun, İsrail ve Filistin arasındaki toprak anlaşmazlığına dayanmaktadır. 20. yüzyılın başlarında, Filistin'de büyük bir Yahudi göçü gerçekleşmiş ve İsrail devleti kurulmuştur. Bu durum Filistinliler arasında büyük bir huzursuzluğa neden olmuştur ve Filistin-İsrail çatışması başlamıştır. Birçok uluslararası toplum ve kuruluş, İsrail ve Filistin arasında adil ve kalıcı bir çözüm bulunması çağrısında bulunmuştur. Ancak, çeşitli siyasi ve güvenlik zorlukları nedeniyle bu çözüm henüz gerçekleşmemiştir (Arı, 2007, s. 128-130).

Filistin-İsrail sorunu, tarih boyunca birçok çatışmaya ve müzakere sürecine yol açmıştır. Bu sorunun çözümü için uluslararası toplum ve özellikle Avrupa Birliği, çeşitli diplomatik çabalar yürütmektedir. Filistin'e ekonomik yardım sağlamak, barış görüşmelerine aracılık etmek ve çözüm sürecine destek vermek gibi faaliyetler yürütmektedir. Avrupa Birliği açısından Filistin-İsrail meselesinin hem kendi iç güvenliği ve istikrarı hem de komşu bölgelerin güvenlik ve istikrarı üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla Filistin-İsrail meselesi AB'de büyük ilgi gören önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çalışma, AB'nin Filistin-İsrail meselesine yönelik dış politika yaklaşımını ve meseleyi çözmek için kullandığı araçları incelemektedir. AB'nin Filistin-İsrail çatışmasını odağına alan Filistin politikası, bölgesel istikrar ve güvenliği etkileyen önemli bir dış politika meselesidir. Bu bağlamda, AB'nin Filistin politikası, Filistin-İsrail çatışmasının barışçıl bir çözümünü teşvik etmeyi, Filistin halkının haklarını korumayı ve bölgedeki ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır.

Arap Baharı ve Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası

Arap Baharı, 2011 yılında düşük ekonomik büyüme, yüksek işsizlik, otoriter bir hükümetin varlığı, yoksulluk ve artan fiyatlar nedeniyle depresyona giren Tunuslu sokak satıcısı Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla başladı. Tunus, Mısır, Bahreyn, Libya ve Suriye'yi kasıp kavuran Arap Baharı hükümetler açısından karışık sonuçlar doğurdu. Örneğin; Tunus ve Mısır'da diktatörlükler hızla yıkıldı ve daha az kan döküldü. Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye'de ise huzursuzluk halen devam ediyor, bastırıldı veya bastırılmaya çalışılıyor (Balcı, 2006, s. 9). Yaşanan tüm bu sorunlar adı geçen ülkelerde merkezi hükümetlerin etkisini kaybetmesi ve güvenlik sorunlarının artmasına neden olmuştur. Artan güvenlik sorunları ise öncelikle yasa dışı terör örgütlerinin faaliyetlerine temel oluşturmuş ve aynı zamanda güvenlik meselesiyle eş zamanlı olarak ortaya çıkan ekonomik sorunlar göç olaylarında artışa sebep olmuştur. Bu bağlamda Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, bu coğrafyada derin ve köklü değişimlere yol açmıştır. Ve hala etkisinin devam ettiği söylenebilmektedir. Arap Baharı sonucunda yaşanan bu gelişmelerin uluslararası sistemi de derinden etkilemesi sebebiyle ortaya çıkan terör ve göç sorunlarını uluslararası kuruluşlar da büyük bir tehdit olarak algılamış ve gündemlerine sokmuşlardır (Dağcı ve Sak, 2015, s. 12-13).

Bunun yanında AB, etkilenen ülkelerde demokratikleşme süreçlerini desteklemiştir. Tunus özelinde, demokratik seçimlere yönelik süreci teşvik etmiş ve ekonomik reformları desteklemiştir. Mısır'da ise demokratik geçişin sağlanması ve halkın taleplerine karşılık verilmesi adına çeşitli projeleri desteklemiştir. Libya ve Suriye'de yaşanan iç savaşların patlak vermesiyle birlikte, AB'nin tutumu karmaşık hale gelmiştir. Libya'da, AB, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına dayanarak insani yardım ve askeri müdahaleyi desteklemiştir. Ancak Suriye konusunda, üye ülkeler arasındaki farklılıklar ve Rusya'nın veto yetkisi nedeniyle ortak bir strateji benimsemekte zorlanmıştır (Küng, 2008, s. 39). Ayrıca AB, Arap Baharı'nda ekonomik ve mali yardım programları aracılığıyla bölgeye destek sağlamıştır. Arap Baharı'nın etkileri, bölgeden Avrupa'ya yönelik göç dalgalarını da beraberinde getirmiştir. Bu durum, diğer uluslararası kurumlar gibi AB'nin de göç ve güvenlik politikalarını etkilemiş ve bölgedeki istikrarsızlık nedeniyle artan göç akışlarına yönelik çözümler aranmasına neden olmuştur (Andrea, 2008, s. 39). Son olarak AB'nin, Arap Birliği, BM ve diğer uluslararası kuruluşlarda Arap Baharı'na yönelik politikalarını koordine etmeye çalıştığı, diplomatik çözümler arayarak, bölgedeki siyasi istikrarsızlığı aşma çabası içinde olduğu söylenebilmektedir. Ancak, Arap Baharı sürecinde AB'nin politikası, bölgedeki hızlı değişimler ve çatışmalar nedeniyle bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Üye ülkeler arasındaki farklılıklar, bölgesel dinamikler ve dış müdahaleler, AB'nin bölgesel politika oluşturma sürecini karmaşık hale getirmiştir (Balcı, 2006, s. 9-10).

AB'nin Ortadoğu politikası, Avrupa Birliği'nin Ortadoğu'daki ülkelerle ilişkilerinin ve bu bölgedeki sorunları ele almasını yönlendiren bir dizi politika ve ilkedir. Bu politika, AB'nin dış ilişkilerinin ve dış politikasının önemli bir parçasını oluşturur ve AB'nin Ortadoğu'da etkili bir rol oynamasını amaçlamaktadır. Ortadoğu, AB için stratejik bir öneme sahiptir, çünkü bölge barışı ve istikrarı, enerji kaynaklarına erişim, göç yönetimi ve terörle mücadele gibi birçok konuda AB'nin çıkarlarına fayda sağlamaktadır (Özer, 2023, s. 588). Bu doğrultuda AB, Filistin-İsrail sorununun barışçıl bir çözümüne katkı sağlamak için diplomatik çabaları desteklemiştir. İkinci Barış Süreci (Oslo Süreci) ve iki devletli çözümün teşvik edilmesi konusunda çabalamış ve Filistin'in bağımsız bir devlet olarak tanınmasını savunmuştur. Ayrıca, Lübnan'daki istikrarı ve Suriye'deki insani yardım konularını ele almaktadır. İran ile 2015 yılında imzalanan nükleer anlaşmanın (Ortak Kapsamlı Eylem Planı) sürdürülmesi ve İran'ın nükleer programının denetim altında tutulmasını desteklemektedir (Embel, 2014, s. 8). Bunun yanında Ortadoğu'daki terörle mücadele kapsamında istihbarat paylaşımı, eğitim ve kapasite geliştirme gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bölgedeki istikrarı ve güvenliği artırmaya yönelik çabaları da desteklemektedir. AB, enerji kaynaklarına erişim ve çeşitlendirilmiş enerji kaynaklarına yönelik çalışmaları desteklemekte, Ortadoğu'daki insani krizlere karşı, mülteci ve göçmenlerin

durumunu ele almaktadır (Dağcı ve Sak, 2015, s. 13). Ayrıca bu krizlere yönelik insani yardım ve mülteci krizleriyle başa çıkmak için finansal ve lojistik destek sağlamaktadır.

AB'nin Ortadoğu politikası, bölgedeki karmaşık sorunlar ve çatışmalar nedeniylesürekli olarak şekil değiştirebilmektedir. Ancak temel hedefi, bölgede barışı, istikrarı ve insan haklarını desteklemek, insani yardım sağlamak ve bölgedeki sorunlara diplomatik ve siyasi çözümler bulmaktır. Dolayısıyla bu politika, bölgedeki çok taraflı çabalarla ve diğer uluslararası kurum ya da kuruluşlarla işbirliği yaparak devam edecektir. Bu doğrultuda AB, "Ortadoğu Dörtlüsü" adındaki uluslararası bir kuruluşa dâhil olmuştur. Ortadoğu Dörtlüsü, Birleşik Devletler, Rusya, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan bir diplomatik girişimdir. Bu dört aktör, Ortadoğu'daki barış ve istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan bir amaçla oluşturulmuştur. Ortadoğu Dörtlüsü, özellikle Filistin- İsrail çatışması üzerinde odaklanmıştır, ancak genel olarak bölgedeki diğer sorunları da ele almıştır (Handler, 2024, s. 241).

Ortadoğu Dörtlüsü'nün temel hedefleri arasında, taraflar arasında doğrudan müzakerelerin teşvik edilmesi, Filistin Devleti'nin kuruluşu için gerekli koşulların oluşturulması ve bölgede barış ve istikrarın sağlanması yer almaktadır. Bu çerçevede, diplomatik çözümler arayarak ve taraflar arasında diyalogu teşvik ederek bölgedeki gerilimleri azaltmayı amaçlamaktadır. Ancak, Ortadoğu Dörtlüsü'nün etkinliği zaman içinde değişebilir ve bölgesel dinamiklere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu nedenle, bu konudaki güncel gelişmeleri takip etmek önemlidir. Genel olarak AB'nin Ortadoğu politikası, bölgede karmaşık ve çeşitli sorunları ele almakta, barış, istikrar ve ekonomik kalkınma için çözüm arayışlarına odaklanmaktadır (Balıcı, 2006, s. 9). Ancak bu politikanın, bölgenin dinamikleri ve çeşitli siyasi, etnik ve dini faktörler nedeniyle karmaşık ve uygulanmasının zorlu bir görev olduğunu söylemek mümkündür.

AB'nin Filistin Politikası

Filistin, üç semavi dinin doğduğu yer olması ve üç semavi dinin de kutsal saydığı Kudüs'e ev sahipliği yapması nedeniyle tarih boyunca çeşitli dini çatışmaların merkezi olmuştur. Filistin'de bir Yahudi devleti kurma fikri, Avrupa'daki Yahudi milliyetçiliğinin etkisiyle ortaya çıkmış ve Siyonizm ile Yahudilerin bu amacı gerçekleştirmek için adım atmasıyla gündeme gelmiştir. Siyonizm, Theodor Herzl tarafından başlatılan ve Yahudi halkı için bağımsız bir ulus devlet kurmayı amaçlayan siyasi ve ideolojik bir harekettir. Hareket 19. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmiş ve Filistin topraklarını bir Yahudi devleti olarak yeniden kurmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda birinci Dünya Savaşı sırasında Yahudiler, 1917 Balfour Deklarasyonu'yla İngiltere'den Filistin'de bir vatan kurma sözü almışlardır (Asseburg, 2007, s. 5). Savaş sonrası bölgenin İngiliz mandası altına alınmasıyla Filistin'de göç ve yerleşim hareketliliğinin artması neticesinde Araplar bu duruma isyan etmiş ve bölgede çatışmalar patlak vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise İngiltere'nin bölgedeki mandası sona erdiğinde Yahudiler 1948'de İsrail Devleti'nin kurulduğunu duyurmuşlardır (Arı, 2007, s. 120).

14 Mayıs 1948'de David Ben-Gurion, İsrail'in ilk Başbakanı olarak, İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etmiştir. Bu ilan, Filistin topraklarının bir kısmını İsrail Devleti olarak kabul eden birçok ülke tarafından tanınmıştır. Ancak Arap devletleri ve Filistinliler İsrail Devleti'nin kuruluşunu kabul etmemiş, İsrail'in kuruluşunun ardından İsrail'in bu yerleşimci kolonyalizmine karşı savaş başlatmışlardır. Bu süreç ilk Arap-İsrail Savaşı olarak bilinmektedir. İsrail, savaşı kazanmış ve Devleti'nin kuruluşunu resmen başlatmıştır. Aynı zamanda Filistinli Araplar arasında büyük göçlere ve çatışmalara yol açmıştır. İsrail'in kuruluşu ve sonrasındaki tarih, Orta Doğu'da devam eden siyasi ve askeri çatışmalara yol açan önemli bir faktör olmuştur (Handler, 2024, s. 243).

Filistin'de yerleşim birimleri, İsrail hükümeti tarafından Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze Şeridi'nde inşa edilmiş ve sürdürülmüştür. Bu yerleşimler, Filistin topraklarına yerleşmiş olan İsrailileri

barındıran ve onların yerleşik yaşam sürmelerini sağlayan topluluklardır. Filistinliler, bu yerleşimleri Filistin topraklarına yapılan bir tür işgal olarak görüp eleştirmişlerdir. Uluslararası hukuka göre, İsrail'in başka bir devlet üzerinde, Filistin topraklarında yerleşim birimleri inşa etmesi ve dolayısıyla işgal etmesi yasadışı olmalı, birçok ülke, uluslararası örgüt, İsrail'in bu politikalarını kınmalı ve Filistin topraklarının gelecekteki bağımsızlığına ve barış süreçlerine zarar verdiğini savunmalıdır. Filistin topraklarındaki yerleşimler ve bu konudaki tartışmalar, Filistin- İsrail çatışmasının temel unsurlarından birini oluşturmakta ve bu meseleye uluslararası düzeyde "savaşlar çıkmadan önce" dikkat çekilmelidir (Asseburg, 2007, s. 5). Bu konu, Filistin- İsrail barış sürecini etkileyen karmaşık ve hassas bir meseledir.

Avrupa Birliği'nin Filistin politikası, Ortadoğu barış sürecinin ve düzenin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu politika, Filistin- İsrail meselesi ile ilgili çeşitli konuları ele almaktadır ve Filistin halkının haklarını koruma, barışı teşvik etme ve Filistin'de ekonomik kalkınmayı destekleme hedefini taşımaktadır. Avrupa Birliği-Filistin ilişkileri 1973 yılında bölgede yaşanan Yom Kippur savaşından sonra AB ve Arap Birliği'nin katıldığı Avrupa-Arap diyalogu ile başlamıştır. 1974'te yapılan toplantıda, o dönemdeki Avrupa Topluluğu olarak adlandırılan AB, Filistinli temsilciler tarafından Avrupa Konseyi'ne başvuruda bulunarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nü temsil edilme talebini reddetmiştir. Avrupa Topluluğuna üye olan bazı ülkeler, Filistin devletinin tanınması gerektiğini savunurken, diğerleri bu konuda temkinli davranmışlardır. Net bir ortak tutum belirlemede zorlanan Avrupa Toplulukları, Filistin devletinin resmi tanınmasını erteleme kararı almıştır (Steen, 2008, s. 138). Bu durum, Avrupa'nın o dönemdeki Filistin politikası üzerindeki karmaşıklığı yansıtmaktadır. Ancak zaman içinde, Filistin devleti, ülkeler ve uluslararası toplum tarafından giderek daha fazla tanınmıştır.

AB, Filistin politikasını ekonomik ve siyasi olarak desteklemek için çeşitli adımlar atmıştır. Bunlar arasında Filistinlilerin yaşam koşullarını iyileştirmek, şiddet eylemlerinden uzaklaşmalarını sağlamak ve barış sürecini desteklemek yer almaktadır. AB'nin bu politikası, 2000'li yıllarda daha fazla odaklanmış ve Filistin-İsrail sorununa yönelik daha fazla adımlar atılmıştır (Steen, 2008, s. 139). Ayrıca AB'nin Filistin politikası, siyasi ilişkilerin geliştirilmesi üzerine odaklanmıştır. AB, Ortadoğu barış sürecine katkı sağlamak amacıyla çeşitli bildirimler yayınlamıştır. Bu bildirimlerde, barışın sağlanması için İsrail'in yerleşim politikası eleştirilmiş ve Filistinlilerin devlet olma hakkı vurgulanmıştır. Bu politika, Ortadoğu barışı için ortak bir tutum oluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu politika Ortak Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesinde yürütülmektedir (Handler, 2024, s. 248). Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), AB üye devletlerinin dış politikalarını uyumlu hale getirmeyi ve ortak bir güvenlik politikası oluşturmayı amaçlayan bir düzenlemedir. AB'nin bu politikası, 1993 Maastricht Antlaşması ile kurulmuştur. ODGP'nin temel hedefleri arasında barışı koruma, uluslararası güvenliği güçlendirme, istikrarı teşvik etme, insan haklarını destekleme ve uluslararası işbirliğini artırma bulunmaktadır (Asseburg, 2007, s. 8).

AB'nin Filistin politikası, Ortadoğu barış sürecine katkı sağlamak amacıyla çeşitli adımlar atmıştır. Ancak, AB'nin Filistin politikası üzerindeki etkisi ve başarısı tartışmalıdır. AB'nin Filistin politikasında ortak bir tutum oluşturma konusundaki zorluklar ve bölgedeki tarihsel deneyimler nedeniyle Avrupalılara olan güvensizlik, AB'nin politikalarının etkinliğini sınırlamaktadır. Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde AB'nin Filistin politikasının temel unsurları olarak ilk etapta iki devletli çözümden bahsedilebilir. AB, İsrail-Filistin çatışmasının çözümünü, iki bağımsız devletin, İsrail ve Filistin'in yan yana varlığını ve barış içinde yaşamasını içeren iki devletli çözüm olarak kabul etmektedir. AB, bu çözüm için İsrail ile Filistin arasında doğrudan görüşmelerin başlamasını teşvik etmektedir. Diğer taftan AB, Filistin'deki insan haklarının ve demokrasinin korunması ve teşvik edilmesi için çaba sarf etmektedir. Buna karşılık Filistin otoriteleri ile işbirliği yaparak reformları teşvik etmektedir. AB, İsrail-Filistin çatışmasının diplomatik bir çözümlerle sona ermesini gerektiğini

savunmakta ve bu süreçte arabuluculuk rolü üstlenmektedir (Kaya, 2014, s. 92-94). Filistin ve İsrail arasında doğrudan müzakerelerin yeniden başlamasını ve barışın tesis edilmesini desteklemektedir.

AB, Filistin ekonomisinin kalkınmasını desteklemek amacıyla mali yardım sağlamaktadır. Bu yardım, altyapı projeleri, eğitim ve diğer sektörlerde Filistin'e yardım etmeyi içermektedir. Bu bağlamda AB, Filistin mültecilerine yardım etmeyi amaçlamakta ve Birleşmiş Milletler Filistin Mülteciler Yardım ve İşleri Dairesi (UNRWA) gibi kuruluşlara mali katkıda bulunmaktadır. Ayrıca mülteci kamplarının koşullarının iyileştirilmesi için çaba göstermektedir. AB, Gazze Şeridi'ndeki insani krize yardım etmeyi amaçlamakta ve Gazze'ye insani yardım ve kalkınma projeleri için kaynak sağlamaktadır (Kaya, 2014, s. 92-94). Kudüs konusunda ise AB, Kudüs'ün İsrail ve Filistin arasında müzakere edilmesi gereken bir mesele olduğunu savunmakta ve Kudüs'ün statüsünün son müzakerelerle çözülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. AB, Filistin'de farklı dinlere ve inançlara sahip topluluklar arasında dinler arası diyalogu teşvik etmektedir.

AB'nin Filistin politikası, Filistin halkının haklarını ve bağımsızlık taleplerini destekleme amacını taşırken, Filistin- İsrail çatışmasının sona ermesi ve barışın sağlanması konularında uluslararası toplumla işbirliği yapmayı hedefler. Ancak bu politika, bölgenin karmaşık dinamikleri nedeniyle uygulama açısından zorluklarla karşı karşıya kalabilir. Ayrıca, bu hedeflerin birçoğunun sadece söylemde kaldığını da söylemek mümkündür. Bu politika, AB'nin Filistin-İsrail meselesiyle ilgili katkılarını yansıtmaktadır (Asseburg ve Busse, 2023, s. 96). AB, Filistin halkının haklarını ve bağımsızlığını desteklemeyi amaçlayan bir çerçeve sunar, ancak devam eden çatışmalar ve insani yardımın yetersizliği, sürdürülebilir bir çözümün henüz bulunmadığı anlamına gelmektedir. İnsani yardım, bu tür savaşlarda acil ihtiyaçların karşılanması için önemlidir, ancak kalıcı bir çözüm için öngörülen bu politikaların çoğunun eyleme yansıtılarak çatışmaların bölgede sona erdirilmesi ve barışın ortaklaşa tesis edilmesi gerekmektedir (Johannsen, 2006, s. 123).

AB, Avrupa Birliği Polis Misyonu (EUPOL) adı altında çeşitli bölgelerde polislik misyonları yürüten sivil bir misyonunun parçası olarak polislik faaliyetlerine katılmaktadır. EUPOL misyonları, AB'nin dış ilişkilerinin bir unsuru olarak, insan haklarının ve istikrarın korunması, hukukun üstünlüğünün teşviki ve demokratikleşmenin artırılması amacıyla çeşitli ülkelerde yürütülen operasyonları içermektedir. Bu misyonlar, ulusal polis teşkilatlarına eğitim, rehberlik destek sağlamak, ayrıca yerel güvenlik ve hukuk uygulamalarının iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Her bir misyonun amacı ve kapsamı, hedef ülke veya bölgeye göre değişebilmektedir (Adam, 2024, s. 80-87).

Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Avrupa Birliği'nin Filistin'deki polislik misyonu, Filistin topraklarında hukukun üstünlüğünü, güvenliği ve kamu düzenini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu misyon, Filistin halkının güvenliği ve adalet sistemi üzerinde olumlu bir etki yaratmayı hedefler. Resmi olarak 2006 yılında kurulmuştur. "EUPOL COPPS" (European Union Police Coordinating Office for Palestinian Police Support) olarak bilinmektedir. EUPOL COPPS, Filistin polis teşkilatını eğitmek, desteklemek ve güçlendirmek amacıyla Filistin Yönetimi ile işbirliği yapmaktadır. Bu misyon, Filistin polisinin kapasitesini artırmak, yolsuzluğun önlenmesine yardımcı olmak ve hukukun üstünlüğünün korunmasına katkıda bulunmak için faaliyet göstermektedir. Filistin topraklarındaki Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde faaliyet göstermekte ve Filistin Yönetimi ile işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu misyon, Filistin polisinin insan haklarına saygı göstermesini ve hukuki süreçlere uygun şekilde davranmasını teşvik eder (Asseburg ve Busse, 2023, s. 99). Ayrıca, EUPOL COPPS, Filistin polisinin suç soruşturmasını ve kanun uygulamalarını daha etkili bir şekilde yürütebilmesine de yardımcı olmaktadır. Bunun yanında Filistin güvenlik sektörünün modernizasyonunu ve etkinliğini artırmayı hedeflerken, aynı zamanda yerel topluluklarla işbirliği yapmayı ve güven artırıcı önlemler uygulamayı da amaçlamaktadır. Bu misyon, AB'nin İsrail meselesi ve Filistin- İsrail çatışması ile ilgili katkılarından biridir. Ayrıca Filistin'deki AB temsilcilikleri ile yakın bir işbirliği yürütmekte ve AB'nin Filistin topraklarındaki genel politika hedeflerine katkıda bulunmaktadır (Adam, 2024, s. 78).

AB - HAMAS İlişkileri

Avrupa Birliği, Hamas'ı terör faaliyetleri, şiddet, silahlı mücadele ve İsrail'e yönelik tehditleri nedeniyle terör örgütü olarak sınıflandırır. Hamas'ın terör saldırılarına ve şiddet eylemlerine karşı sert bir tavır benimsemektedir. Bu doğrultuda terörizmle mücadele çerçevesinde politika geliştirmekte ve çeşitli yaptırımlar uygulamaktadır. 2006 yılında Filistin'de yapılan seçimleri Hamas'ın kazanması ile Avrupa Birliği ve Filistin arasında yaşanan süreç tersine dönmüştür (Berger, 2023, s. 422). AB, Hamas'ı tanımadığını açıklayarak bölgeye yaptığı yardımı kesme kararı aldı. Bu durum göz önüne alındığında Hamas ile El Fetih zor şartlar altında müzakerelere başladı. Bu gelişmenin ardından Hamas ve El Fetih liderleri uzlaşmaya varmak için bir araya geldi ancak görüşmelerde anlaşmaya varılamadı. Şubat 2007'de taraflar Mekke'de tekrar bir araya geldi ve birleşik bir Filistin devleti kuruldu. Orta Doğu Dörtlüsü (ABD, Rusya, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği) Anlaşma hükümetini desteklemeye devam edeceklerini duyurdu. Ancak taraflar arasındaki gerilim nedeniyle Hamas Gazze'de yönetimi ele geçirdi (Küng, 2008, s. 39). El Fetih hükümetinin Ulusal Mutabakat Durumu'nu feshedip Salam Fayad'ı başbakan ilan etmesinin ardından AB, Filistin hükümetini doğrudan destekleme kararı aldı. Orta Doğu Dörtlüsü ayrıca iki devletli çözüm için uluslararası bir konferansı destekleme sözü verdi. AB, barış sürecini canlandırmak ve dış politikada birleşik bir Avrupa sesi oluşturmak amacıyla 2007-2008'de belirli baskı tedbirleri ve yaptırımları içeren Annapolis Süreci'ni aktif olarak desteklediğini duyurdu (Berger, 2023, s. 423).

AB, Hamas'ı terör örgütü olarak kabul ettiği için Hamas ile resmi diplomatik ilişkileri kesmiştir. AB ülkeleri Hamas'la doğrudan ilişki kurmamakta ve Hamas liderlerini tanımamaktadırlar. AB, Hamas'ın siyasi kanadını ayrı bir şekilde değerlendirmektedir. Hamas'ın siyasi kanadı olan Hamas Hareketi, Filistin seçimlerinde bazı bölgelerde seçimlere katılabilmiş ve bazı Filistin bölgelerinde siyasi biretke alanına sahip olmuştur. AB, Hamas'ın siyasi kanadı ile sınırlı bir işbirliği yapmakta, ancak terör örgütü olarak kabul edilen Hamas'ın diğer unsurları ile ilişkilendirmemektedir. AB, Filistin- İsrail barış sürecinin teşvik edilmesini ve iki devletli çözümün bulunmasını desteklemektedir. Hamas'ı terör örgütü olarak kabul ettiği için, AB Hamas ile resmi bir şekilde arabuluculuk yapmaz, ancak Filistin ve İsrail yetkilileri arasındaki barış görüşmelerini teşvik eder (August, 2004, s. 124). AB, Hamas'ın insan haklarına ve uluslararası hukuka saygı göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sivillerin korunmasını ve insani yardımın ulaştırılmasına özel önem verir ve bu konularda Hamas'ı sorumluluk altına almaya çalışır. AB'nin Hamas'a karşı politikası, terörizme karşı sıkı bir duruş yansıtmakta ve İsrail-Filistin meselesi ile ilgili politika çerçevesinin bir parçasını oluşturmaktadır. Hamas ile ilgili politikalar, AB'nin terörle mücadele ve barış süreci teşvik etme çabaları arasında bir denge sağlamayı amaçlamaktadır (Kaya, 2009, s. 5-7).

Filistin'in BM'ye Üyelik Başvurusu Karşısında AB

Bir devletin tanınması devletlerarası bir işlemdir. Birleşmiş Milletlerin veya herhangi bir uluslararası kuruluşun bir milleti tanınması mümkün değildir. Ancak bir devletin özellikle Birleşmiş Milletler gibi uluslararası bir kuruluşa üye olması, uluslararası meşruiyet kazanma ve haklarını savunabilme yolunda önemli bir adımdır. Filistin'in şu anda Birleşmiş Milletlere gözlemci olarak üye olması, ülkeye örgütün karar alma süreçlerine katılma, sorunları örgütün gündemine alma ve daha kişisel açıklamalar yapma gibi faydalar sağlayacaktır. BM üyeliğinin Filistin açısından en önemli faydası siyasi düzeydedir (Lüske, 2021, s. 46). Üyelik, veto yetkisine sahip güçlerin en azından Filistin davasına karşı çıkmadıklarının ve uluslararası toplumun çoğunluğunun onları desteklediğinin resmi olarak teyit edilmesi anlamına gelmektedir. Bu desteğin Filistin'e temel sorunlarının çözümünde daha fazla avantaj sağlayacağı açıktır.

Avrupa Birliği, Filistin'in Birleşmiş Milletlere tam üyelik başvurusuna ilişkin tavrını 2011 yılında net bir şekilde belirlemiştir (Johannsen, 2006, s. 123). AB, Filistin'in BM üyeliğini desteklememiş, ancak

Filistin'in Birleşmiş Milletlere gözlemci devlet statüsü kazanmasını desteklemiştir. AB'nin bu tavrı, Filistin- İsrail barış sürecine ve bu iki ülke arasındaki müzakerelere dayanmaktadır. AB, iki devletli çözümün ve barışın ancak doğrudan müzakereler yoluyla sağlanabileceğine inanmaktadır ve bu nedenle Filistin'in BM'ye tam üyeliğine doğrudan destek vermemiştir. Filistin ve İsrail arasında doğrudan görüşmelere geri dönülmesini teşvik etmek ve iki devletli çözüme ulaşılmasını desteklemek amacıyla bu tavrı benimsemiştir (Berger, 2023, s. 426).

Filistin, 2012 yılında BM Genel Kurulu'nda gözlemci devlet statüsü kazanmıştır. AB, bu adımı desteklemiş ve Filistin'in BM'deki bu statüsünü resmen tanımıştır. Gözlemci devlet statüsü, Filistin'in BM organlarında ve toplantılarında katılım hakkı kazanmasını sağlamaktadır. Bu durum, Filistin'in uluslararası toplumda daha fazla tanınmasına ve diplomatik etkisinin artmasına yardımcı olmuştur. Sonuç olarak, AB, Filistin'in BM üyeliği konusunda doğrudan bir destek vermemiş ancak Filistin'in BM'deki gözlemci devlet statüsünü desteklemiştir (Kaya, 2009, s. 8). AB'nin öncelikli hedefi, Filistin-İsrail barış sürecine destek vermek ve tarafları doğrudan müzakerelere dönmeye teşvik etmektir.

Sonuç

Arap Baharı başlangıçta AB tarafından ciddi bir olay olarak kabul edilmese de otoriter rejimlere karşı caydırıcı bir olay olarak görülüyordu. Ancak giderek iç savaş düzeyine ulaşan Suriye, Libya ve Yemen gibi ülkelerdeki durum AB güvenlik perspektifinden tartışılmaya başladı. Özellikle bu ülkelerde terör örgütlerinin artan faaliyetleri ve göç konuları Avrupa Birliği'nin dış politika gündemini belirleyen çok önemli konular haline gelmiştir. AB'nin Filistin politikası ise bölgedeki karmaşık unsurlar ve tarihî çatışmalar bağlamında şekillenmiştir. Filistin meselesi, sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir sorun olup, AB'nin bu konudaki politikası, barış ve istikrarın sağlanması için kararlı bir çaba gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ancak, Filistin meselesi hala çözüme kavuşturulamamış bir sorun olma özelliğini korumaktadır. AB, Filistin politikasının temelini “İki Devletli Çözüm” ve “Diplomatik Çabalar” oluşturmaktadır. AB'nin Filistin politikası, aynı zamanda insan haklarına ve demokrasiye vurgu yapmaktadır. Filistin'deki insan haklarının korunması, demokratik reformların teşviki ve bölgedeki ekonomik yardım, AB'nin bu alandaki çabalarının bir yansımasıdır. Mültecilere destek, Kudüs'ün statüsü, Gazze ve Batı Şeria'daki sorunların çözümü, İsrail'in yerleşim birimleri ve ayırım duvarı gibi konular da AB'nin Filistin politikasının kapsamlı bir bakış açısı içinde ele aldığı meselelerdir. Ancak, bu politikanın uygulamasında, bölgenin karmaşık ve duyarlı yapısı nedeniyle zorluklarla karşılaşabilir. Politika, bölgesel barış ve istikrarın sağlanması, Filistin halkının haklarının korunması ve bölgenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunma hedefiyle şekillenmiştir. AB, Orta Doğu Dörtlüsü'nün bir üyesidir ve barış sürecinde ABD gibi ana oyuncu olmasa da diplomatik, siyasi ve güvenlik alanında sürece önemli katkılarda bulunmuştur. Her ne kadar AB, Filistin'e mali yardım sağlayarak soruna daha büyük bir ekonomik katkı sağlamış olsa da, AB tarafından yapılan açıklamalarda, soruna uluslararası sistem içinde bir yanıt bulunması zorunluluğu vurgulanmaktadır. 1971 yılındaki Filistin-İsrail ihtilafının yarattığı sorunları vurgulayan ilk bildiri olan Schumann belgesinden sonra AB, bugüne kadar çeşitli bildirimler yayınlamış ve bu sorunun çözümüne ilişkin Konsey kararları konusunda görüşlerini dile getirmiştir (Lüske, 2021, s. 48).

Günümüzde, Filistin-İsrail çatışması devam etmekte ve bölgedeki durum karmaşık bir siyasi, ekonomik ve insani krizle şekillenmektedir. Filistin topraklarındaki yerleşim birimleri, sınırlar, mültecilerin durumu ve Kudüs'ün statüsü gibi konular üzerindeki anlaşmazlıklar devam etmektedir ve barış süreci hala gerçekleşmemiştir. Uluslararası toplum, çatışmanın çözümü için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır ancak tam ve sürekli bir çözüm henüz gerçekleşmemiştir. AB'nin Ortadoğu politikası, Filistin-İsrail çatışmasının barışçıl yollarla çözülmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ancak, AB'nin politikalarının etkinliği ve başarısı konusunda tartışmalar devam

etmektedir. Uluslararası kurumların ve içinde AB'nin de olduğu, Filistin'e yönelik veyahut Filistin-İsrail meselesine yönelik politikaları hem uygulamada hem de görünürde beklenen sonuçlara ulaşamamıştır (Schreiber ve Wolffsohn, 1996, s. 93-99). AB'nin Filistin politikasının etkisini artırmak için ortak bir tutum oluşturma çabalarının sürdürülmesi ve tarafsızlık ve şeffaflık ilkelerinin gereğince yerine getirilmesi gerekmektedir. Böylece Filistin-İsrail çatışmasının barışçıl yollarla çözülmesine katkıda bulunulabilir ve bölgede istikrar sağlanabilir. Genel olarak AB'nin Filistin-İsrail meselesine yönelik proaktif bir politika uygulama girişimlerinin, enerji ve güvenlik konularının ön plana çıktığı ya da ABD'den destek aldığı dönemlerde ortaya çıktığı söylenilebilir. Bu konuya öncelikle ekonomik yollarla müdahale eden AB, ikincil bir siyasi rol oynama bağlamında zorlanmaktadır. AB içi gelişmeler ve İsrail siyaseti nedeniyle çatışma ortamının sürekli bozulması nedeniyle AB'nin sorunu kısa vadede çözebilecek aktif politikalar uygulaması şu aşamada mümkün görülmemektedir.

Kaynakça

- Adam, R. G. (2024). Kriege verhindern–Kriege führen–Kriege beenden: Zehn Lektionen aus drei aktuellen Kriegen. *SIRIUS–Zeitschrift für Strategische Analysen*, 8 (1), 80-87.
- Andrea K. R. (2008). *Petroimperialismus und Freiheit?* Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- Arı T. (2007). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Yayınları
- Asseburg, M. (2007). Regionale (neu-) Ordnung im Nahen und Mittleren Osten und die Rolle der externen Akteure, in *SWP*.
- Asseburg, M., & Busse, J. (2023). *Der Nahostkonflikt: Geschichte, Positionen, Perspektiven*, CH Beck.
- August P. (2004). *Sicherheit und Verteidigung nach dem 11. September 2001*, Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- Balcı, A. (2006). Avrupa Birliği'nin Filistin Politikası, *Ortadoğu Yıllığı 2005*, Kemal İnat (ed.), Ankara: Nobel Yayınları.
- Berger, L. (2023). Der israelisch-palästinensische Konflikt unter US-Präsident Obama. Rhetorischer Wandel und politische Stagnation. In: *Transatlantische Perspektiven unter Obama und Trump: Eine Vergleichsstudie zur Frage nach Kontinuität und Wandel US-amerikanischer Außen- und Sicherheitspolitik*. Springer Fachmedien Wiesbaden. pp. 395-425.
- Dağcı, K. ve Sak, E. (2015). AB'nin Dış Politikası Açısından Filistin İsrail Sorununa Temel Yaklaşımı ve Araçları: Deklarasyonlar ve Ekonomik Yardımlar, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 10.
- Embel, E. (2014). Avrupa İçin Ortak Dış Politika Oluşturma Sürecindeki İlk Adımlar: 1973 Arap-İsrail Savaşı ve Avrupa Birliği, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:13, Sayı:1.
- Harba, M., & Harba, M. (2020). Die Europäische Union und die Palästina-Frage: historischer Hintergrund. *Die arabische Wahrnehmung der EU-Außenpolitik zur Palästina-Frage: Zwischen Al-Aqsa-Intifada (2000) und Arabischem Frühling (2012)*, 33-57.
- Handler, H. (2024). Europa in Trümmern–neue Identität gesucht. In: *Krisengeprüftes Europa: Die EU auf dem Weg zu einer neuen Identität*. (Ed.) Handler Heinz, Springer Fachmedien Wiesbaden. pp. 237-270.
- Johannsen, M. (2006). *Der Nahost-Konflikt Elemente der Politik*, Vs Verlag.

- Kaya, S. (2009). Avrupa Birliği'nin Genel Ortadoğu Bağlamında İsrail'in Gazze Operasyonuna Yaklaşımı, *Ortadoğu Analiz*, Cilt:1, Sayı:2.
- Kaya, T. Ö. (2014). Avrupa Birliği'nin Arap-İsrail Uyuşmazlığı'ndaki Üçüncü Taraf Rolünün Deđerlendirilmesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (38), 69-98.
- Küng, K. (2008). *Friedensstifter in Nahost?: Die amerikanische Friedenspolitik im Nahen Osten*, Vdm Verlag.
- Lüske, M. (2021). *Haltung der EU zur Zwei-Staaten-Regelung im Nahost-Konflikt. Europäische Union als Akteurin im Nahen Osten*. GRIN Verlag.
- Özer Ç. (2023). Uluslararası Politika Açısından Filistin Sorunu. *Küllüye*, 582-605.
- Schreiber, F. & Wolffsohn, M. (1996). *Nahost: Geschichte und Struktur des Konflikts*, Vs Verlag.
- Steen, K. (2008). *Der Nahost-Konflikt: Ursachen, Grundprobleme und Lösungsversuche: Die Entwicklung der Konfliktodynamik im Nahen Osten und ihre Bedeutung für die internationale Politik*, BIS Verlag.